

pridobivanja bakra iz antimonskih rud ter očeta Janeza Friderika Stampferja, ki je idrijski rudnik živega srebra dvignil k novemu razcvitu.

Obravnavanja postavljenih vprašanj temelje na bogatem gradivu, ki omogoča mirno rast posamezne razprave, tako da diskusije skoraj ne srečamo pri obravnavanju iz virov, ki jim avtorji neposredno sledijo. Diskusija nastopa pri preučevanju slovstva (n. pr. pri izvoru Bavarcev) ter v knjižnih poročilih, ki pogosto izražajo štajersko in avstrijsko zavest. Širšo diskusijo je odprl A. Klein o knjigi H. Baltla (XLIV, 192—196; Die ländliche Gerichtsverfassung), ki v duhu Dopscha in Mella odklanja Baltlovo podmeno, da je bila kmečka zadruga vmesna oblast med gosposčino in deželskim sodiščem.

Franjo Baš

Arheološki vestnik (Acta archaeologica), Ljubljana, I—IV, 1950—1955.

Z intenzivnejšim arheološkim delovanjem se je po vojni pokazala potreba po izdaji glasila, ki bi obravnavalo arheološke probleme v Sloveniji. Tako je leta 1950 izšla prva številka novega glasila »Arheološki vestnik«, ki ga je izdala Univerza v Ljubljani, založila pa Državna založba kot glasilo Arheološkega seminarja. Ker pa so nastali razni tehnični momenti, je nadaljnjo izdajo Arheološkega vestnika prevzela Slovenska akademija znanosti kot glasilo Arheološke sekcije SAZU, kjer sedaj redno izhaja letno v dveh zvezkih.

Arheološki vestnik si je zastavil nalogo, da priobčuje krajše razprave, članke in poročila s področja arheologije od paleolita do zgodnjega srednjega veka, poleg tega pa tudi razprave in članke dotičnih panog, ki stojijo v posameznih momentih v ožji zvezi z arheologijo, kadar obravnavajo probleme, ki so pomembni za arheologijo, ali kadar celo obravnavajo čisto arheološka vprašanja po svojih vidikih. Predvsem so to paleoantropologija, paleozoologija, paleobotanika itd. Redna vsebina Arheološkega vestnika so tudi knjižna in druga poročila (o kongresih in pod.) ter bibliografija jugoslovanske arheologije. Večina člankov in poročil pa ima daljši ali krajši povzetek v kakem tujem jeziku.

Ceprav je bil Arheološki vestnik prvotno zamišljen le bolj v lokalnem okviru, je vendar že z drugo številko prešel vsebinsko mejo ožje domovine in polagoma postaja že bolj glasilo jugoslovanske arheologije, kjer je za sedaj pretežen poudarek še na domačem gradivu. Krog sodelavcev se vedno bolj širi in poleg imen domačih arheologov imamo zelo pogosto tudi imena ostalih jugoslovanskih arheologov, sem in tja tudi že tujcev.

Arheološki vestnik je danes edini čisto arheološki časopis v Jugoslaviji. Vsi ostali strokovni časopisi, ki priobčujejo tudi arheološke članke so ali povezani z umetnostno zgodovino (Starinar v Beogradu) ali pa z zgodovino, etnografijo in umetnostno zgodovino hkrati (Glasnik Zemaljskog muzeja v Sarajevu, Zgodovinski časopis, Muzeji, Vjestnik za arheologiju i historiju dalmatinsku, Rad vojvodjanskih muzeja, Historijski zbornik itd.). Tako izpolnjuje Arheološki vestnik občutno vrzel, ki je vladala ne samo v slovenski, temveč sploh v jugoslovanski arheologiji. Najbolje to vidimo po inozemskih ocenah, ki so tako glede opreme kakor glede na vsebino izredno ugodne, in po zanimanju, ki ga kažejo za Arheološki vestnik inozemski strokovnjaki, inštituti in muzeji.

Prva dvojna številka Arheološkega vestnika je bila tehnično še zelo slabo opremljena, toda že druga številka, ki jo je izdala SAZU, je odlično opremljena po zgledu ostalih akademskih publikacij, tako glede papirja kakor tudi glede tiska. Malenkostne pomanjkljivosti, ki se pa pojavijo od časa do časa, gredo bolj na račun splošnih tehničnih pomanjkljivosti v našem tisku (obrabljene črke, slaba barva itd.).

Arheološki vestnik (Acta archaeologica), Univerza v Ljubljani, I/1—2, Ljubljana 1950, 245 str.

Med razpravami v prvem letniku imamo nekoliko zanimivih problemov, ki se dotikajo raznih vej arheologije. Srečko Brodar je podal kratek »Prerez paleolitika na slovenskih tleh«; Josip Korošec se v članku »Nekaj primerov

zgodnje predzgodovinske plastike« dotika problema redkih plastičnih izdelkov v prazgodovini Slovenije v zgodnejši dobi. Predvsem so to statuete in antropomorfne vaze na Ljubljanskem barju ter statueta iz Maribora in Ptuja. V drugem članku »Grobovi v Vinči« isti avtor načinja še vedno aktualno vprašanje, ali v Vinči obstojajo neolitiski grobovi ali ne. Korošec to zanika. — Francè Starè v razpravi »Ilirsko grobišče na Zgornji Hajdini pri Ptuj«, objavlja že pred prvo svetovno vojno odkopano grobišče, katerega gradivo pa je razdeljeno po raznih muzejih. Tudi ta objava je le bolj fragmentarna, ker avtor ni imel podatkov, temveč le gradivo, ki se nahaja v Ptuj in Mariboru. — Izredno zanimiva razprava iz prazgodovine je tudi članek Staneta Gabrovca »Dve novi najdbi čelad s slovenskega ozemlja«, v katerem pobija Reineckejevo datacijo takšnih čelad v rimsko dobo in jih časovno pravilno stavlja v hallštatsko obdobje s tem, da so se nekatere mogle ohraniti v uporabi tudi še nekoliko dalje. Poleg tega pa avtor sklepa tudi, da so takšne čelade domače delo, ne pa uvoz.

Rimske dobe se v razpravi dotika Josip Klemenc s člankom »Nekaj novih antičnih spomenikov«, v katerem objavlja štiri nove nagrobnike, ki so jih našli v Ljubljani. S področja zgodnjega srednjega veka je Paola Korošec v članku »Bizantinski import v zgodnjih slovanskih kulturah Jugoslavije«, podala svoje gledišče glede uvoza iz Bizanca na jugoslovansko ozemlje. Predvsem so to razni uhani, prstani, ogrlice in nekatere druge vrste nakita. — Zgodnjega srednjega veka se dotika tudi Emilijan Cevc v članku »Predromanski pletenini iz Batuj«, v katerem objavlja novo odkrite fragmente v Batujah, ki po njegovem mnenju pripadajo nekdanji cerkvi sv. Jurija, ki naj bi dokazovala srednjeveško kontinuiteto antičnih postojank v bližini stare rimske ceste. Božo Škerlj pa v članku »Kostni ostanki treh staroslovanskih grobov, izkopanih na dvorišču SAZU v Ljubljani« objavlja ohranjeno osteološko gradivo, odkrito pri raziskovanjih ilirsko-hallštatske in staroslovanske nekropole na dvorišču SAZU.

Med arheološkimi poročili je nekaj posebno zanimivih. Med njimi poročilo Stanka Pahiča-Jaroslava Šašla »Začasno poročilo o raziskovanju rimskega kanala v Grajski dolini pri Ptuj«, kjer avtorja poročata o novoodkritem vodovodu, ki je šel na desni obali Drave skozi dolino Grajene nekje izpod Vurberga proti Ptuj. Dalje pa poroča Stanko Pahič »Gradišče Presek pri Črešnjevcu« o nekaterih momentih, ki jih je ugotovil s sondami. Jaroslav Šašel v poročilu »Nekaj novih momentov na tleh nekdanje Emone« poroča o podatkih, ki jih je zbral pri regulaciji Erjavčeve ceste in pri sondi na dvorišču Realke v Ljubljani, Anton Jalen pa podaja poročilo o novih naključnih najdbah v Ptuj.

Knjižna poročila obsegajo nekaj poročil raznih avtorjev iz noveše literature in bibliografijo jugoslovanske arheološke literature, ki jo je napravil Stane Jesse.

Arheološki vestnik (Acta archaeologica), Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Razred za zgodovinske in družbene vede, Sekcija za arheologijo, II/1 in II/2, Ljubljana 1951, 277 str.

Paleolitika se dotika članek Srečka Brodarja »K odkritjem novih paleolitskih postaj v avstrijskih Alpah«, v katerem avtor podaja v glavnem delo strokovnjakinje za paleolitik Mottlove, ter avstrijsko alpsko gradivo primerja z gradivom jam v Sloveniji.

Prazgodovinskih problemov se dotika le Milutin Garašanin »Ka problemu početka bubanjsko-humske grupe«. Avtor skuša na podlagi posameznih elementov ugotoviti relativno kronologijo te kulturne skupine. S klasično arheologijo se ukvarjata dva članka. Josip Klemenc objavlja v članku »Trije novi napisi iz Celja in okolice« nekaj zanimivih napisov, med katerimi je posebno zanimiv fragment napisa cesarja Klavdija s pridevkom Britannicus. Članek R. Brataniča pa obravnava rimske napise najdene v Ptuj, od katerih so nekateri sedaj prvič objavljeni.

Zgodnji srednji vek je zastopan s tremi članki, med katerimi je najpomembnejši članek Josipa Korošca »Delitev slovenskih kultur zgodnjega srednjega veka v Jugoslaviji«, v katerem skuša razdeliti kulturno in krono-

loško slovansko arheološko gradivo v Jugoslaviji. Delitev je napravljena še z vso rezervo, čeprav je materialno podprta. Paola Korošec objavlja »Grob slovanskega bojevnika na Turnišču pri Ptuj«, ki je zanimiv posebno po privedkih. Ista tudi v članku »Slovenske ostaline na dvorišču SAZU v Ljubljani« objavlja tam odkrito slovansko nekropolo, ki je bila najdena ob priliki raziskovanja ilirske nekropole hallštatskega časa.

Med razpravami, ki se dotikajo antropologije, je pomemben članek Boža Škerlja »Arheologija, paleoantropologija, paleoetnologija«, v katerem avtor kaže na ozko povezavo med temi vedami in opozarja na nujnost združitve teh ved. V drugem članku »Današnji problemi evolucije človeka« podaja Božo Škerlj pregled današnjega stanja znanosti in razna gledišča glede evolucije človeka. Z. Dolinar pa podaja v članku »Antropološki rezultati o okostju bojvnika s Turnišča pri Ptuj« rezultate antropološke preiskave skeleta, ki ga je iz arheološke strani objavila Paola Korošec.

Med arheološkimi poročili poroča Francè Starè o »Ilirskem grobišču pri Dobovi«, kjer je bilo pri kopanju gramoza odkrito nekoliko grobov. Isti avtor poroča tudi o »Predzgodovinskem grobišču na Rifniku pri Celju«, vendar le na temelju slučajnih najdb. Alojzij Bolta pa nam v poročilu »Gradišče na Miklavškem hribu nad Celjem« poroča o samem gradišču in o slučajno najdeni keramiki, ki je bila odplavljena iz gradišča. Med poročili, ki se dotikajo rimske dobe, je poročilo Jaroslava Šašla »Pogled v Emonske plasti«, ki ga je sestavil po profilih in najdbah jame, ki je bila izkopana na dvorišču Tehnične srednje šole. B. Perc pa sumarno objavlja nekaj rimskih napisnih in drugih spomenikov iz Celja, ki so bili najdeni med 1941 in 1951, največ slučajno. O najdbi nove slovanske nekropole nas obvešča Alojzij Bolta v poročilu »Najdba staroslovanskega groba v Gotovljah pri Žalcu«. Ostala poročila (Josip Korošec »Raziskovanje nasipov na Ptujskem gradu« in Mirko Brodar »O sondiranju v zijalki pod Jamarskim vrhom«) nam poročajo o delih, ki so jih podvzeli člani arheološke sekcije, ki pa niso prinesla zaželenih rezultatov niti v materialnem niti v kronološkem pogledu, ker so objekti iz novejšega časa.

Med knjižnimi poročili je nekaj prikazov in ocen novejša literature raznih avtorjev ter nekaj drugih poročil predvsem o delu jugoslovanskih arheologov. Poleg bibliografije arheološke literature v Jugoslaviji za leto 1950 se nahaja tudi lista zamenjav, ki jih vodi arheološka sekcija SAZU.

Arheološki vestnik (Acta archaeologica), Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Razred za zgodovinske in družbene vede, Sekcija za arheologijo, III/1 in III/2, Ljubljana 1952, 358 str.

Med prazgodovinskimi razpravami se odlikuje po svoji pomembnosti razprava Francè Starè »Dekoracija pravokotnih pasnih spon na Kranjskem«. Ta razprava obravnava najpomembnejše pravokotne spone, najdene na Kranjskem, tako po razvojni kakor po kronološki strani in njihove ornamentalne elemente. Pomembno je tudi avtorjevo gledišče, da so te spone domače delo, ne pa import iz severnoitalskih delavnic. Pomemben je tudi članek Drage Garašanin »Jedan primerak monumentalne preistoriske plastike«, v katerem obravnava glavo neolitske figure iz Prištine, ki po svojih dimenzijah spada med tako redke primere monumentalne plastike. Josip Korošec se v članku »Statuete s posebej izdelano glavo v vinčanski kulturni skupini« bavi s problemom nekaterih neolitskih statuet, ki so imele posebej izdelano glavo, toda ne v kakem drugem materialu, temveč le v glini, kakor so bile izdelane tudi statuete, medtem ko nekateri drugi domnevajo ravno nasprotno. Obširno razpravo je podal M. Šeper »Neolitičko naselje na Kormadinu«, v kateri objavlja doslej neobjavljeno gradivo, ki je bilo slučajno odkrito in ki je v Arheološkem muzeju v Zagrebu. Kulturno spada, kakor ga avtor opredeljuje, v različne kulturne skupine, vendar je njihova skupna osnova trakasta keramika.

Josip Klemenc v članku »Figuralni fragment kasnorimskega reliefa iz Celja« razpravlja o fragmentirani glavi, najdeni na Sadnikovem vrtu v Celju, ki jo povezuje z nagrobnimi reliefi kasnorimskega časa, sklicujoč se na večje število analogij. Emilijan Cevc pa v članku »Dvoje zgodnesrednjeveških upodobitev na slovenskih tleh« objavlja relief, ki je na Svetih gorah, in relief v

Hodišah na Koroškem. Avtor domneva, da lahko oba reliefa pripišemo Slovonom neke med 6. in 10. stoletjem, vsekakor pa pred sprejetjem krščanstva.

Bolj z antropološkega gledišča je podal dve razpravi Božo Škerlj: »Orientacija grobov v nekaterih srednjeveških nekropolah Slovenije« in »Prispevek k srednjeveški demografiji Slovenije«. V prvi razpravi skuša avtor na temelju lege oziroma odstopanja od pravilne usmeritve vzhod-zahod ugotoviti, ali se je smer pokopa določala na dan pokopa, kakor domnevajo nekateri znanstveniki. Rezultat njegovih raziskovanj je za razne nekropole različen. Medtem ko bi blejska nekropola iz leta 1949 imela največ možnosti za takšno domnevo, ne velja to za ostale nekropole, kjer je verjetneje, da je bila smer že vnaprej ugotovljena, kar je za ptujsko nekropolo povsem gotovo. V drugi razpravi se pa avtor bavi z demografijo, kjer prihaja do zanimivih sklepov, tako, da so bile naselbine na Bledu in v Ptujju majhne, da je bila otroška umrljivost velika, da je povprečna dolžina življenja bila 22—25 let in da je bila življenjska raven nizka.

Paleozoologije se v razpravah dotika Ivan Rakovec v članku »Bizon iz mostiščarske dobe na Ljubljanskem barju«, v katerem se obširno bavi s kostnimi ostanki te vrste favne, najdene v Ljubljani in na Ljubljanskem barju.

Med arheološkimi poročili je članek Josipa Korošca »Fragment vaze bukk-kulturne skupine najden v Vlaški jami (?)«, v katerem avtor zametuje možnost najdbe, ki je baje bila v naši kraški jami. Francè Starè poroča o kamnitnem kladivu, ki je bilo najdeno v Velikem kamnu v bližini Rajhenburga, ter o bronasti sekiri, najdeni v Kranju. Josip Klemenc objavlja »Bronasti medaljon M. Avrela iz Ptujja«, ki je bil slučajno najden, R. Bratanič pa poroča o novih slučajnih rimskih najdbah v Ptujju, Franc Leben o najdbi antičnih grobov v Ljubljani, odkritih pri novih gradnjah v Puharjevi ulici, Vida Starè o pozno-antičnem grobišču, ki je bilo že pred vojno odkrito na Ravnem brdu.

Med knjižnimi poročili so prikazi, ocene in kritike novejšje literature. Sledi bibliografija jugoslovanske arheološke literature in zamenjava knjig za akademske publikacije arheološke vsebine, ki jih je sestavil Stane Jesse.

Arheološki vestnik (Acta archaeologica), Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Razred za zgodovino in družbene vede, Sekcija za arheologijo, IV/1 in IV/2, Ljubljana 1953, 365 str.

Tudi v tej številki Vestnika nimamo nobenega poročila s področja paleolitika. Najbolje so zastopane razprave iz prazgodovine. Josip Korošec v obširnem članku »Delitev vinčanske kulturne plasti« razpravlja o možnosti delitve plasti na temelju stanovanjskih horizontov, medtem ko se je doslej vršila na temelju raznih keramičnih skupin. Takšna delitev v zvezi z evolucijo keramičnih in drugih ostalin bi bila veliko bolj realna. Francè Starè v članku »Bronaste najdbe iz Pečine Hrustovače« objavlja nekaj novih objektov, odkopanih v tej jami, ki se dajo kronološko dobro opredeliti. V drugem članku »Bronasti figuralni ročaj iz Brezic« isti avtor objavlja zanimiv plastičen ročaj, ki je najden slučajno in ki ga stavlja v ilirsko dobo. V članku »Meč z okrašeno nožnico iz Cveteža« objavlja Starè sicer že znan meč, tipa mahaira, na čigar nožnici pa je sedaj odkril več živalskih figur v tremolirnem vrezu. Časovno sodi meč v starejšo skupino balkanskih mahair. O problemu pojava čolničastih fibul razpravlja H. Müller-Karpe v članku »Pojav čolničaste fibule s profilirano nogo«, v katerem prihaja do zaključka, da je takšna fibula po vsej verjetnosti nastala v jugovzhodnem alpskem področju. Rendić-Miočević pa v članku »Srebrne naušnice nepoznatih japonskih radionica u splitskom Arheološkom muzeju« objavlja nekaj primerov izredno zanimivih nakitnih predmetov, ki predstavljajo zlatarsko delo ilirskih ali pa keltoilirskih delavnic.

Iz rimske problematike sta le dve razpravi. Josip Klemenc v članku »Kronologija dveh rimskih napisov iz Sv. Vida nad Vitanjem« objavlja dva sicer že znana napisa, ki ju skuša kronološko opredeliti in povezati z novimi izkopinami v Šempetru ob Savinji. A. Smodič pa v članku »Rimska ključavnica z masko iz Poetovia« objavlja slučajno najdeno ključavnico na Panorami v Ptujju, ki je služila za zaklepanje mošnjička za novce. Sorodna je ključavnici iz Mainza in ključavnici iz Londona, časovno pa spada v 1. ali pa na začetek 2. stoletja.

Josip Korošec v razpravi »Datacija slovanskih ostalin v okolici Skadra v Albaniji« skuša etnično in kronološko opredeliti tamkajšnje nesistematično odkopano gradivo zgodnjega srednjega veka.

Josip Hadži se je pa dotaknil v razpravi »Lupine kavrijev v grobovih starih Slovanov na Ptujskem gradu« vprašanja, ali so lupine kavrijev na Ptujskem gradu v resnici iz Sredozemskega ali celo iz Jadranskega morja, kakor je domneval Korošec. Avtor pobija to mnenje in v dokumentirani razpravi prihaja do zaključka, da so ti kavriji importirani, ker se v Sredozemlju ne nahajajo.

Med arheološkimi poročili je zanimiva razprava Milutina Garašanina »Preistoriski nalazi iz Crnobuki kod Bitolja«, v katerem objavlja nekaj gradiva iz Makedonije, ki je tako slabo znano. Časovno spada to gradivo v neolit in bronasto dobo. Josip Korošec objavlja v poročilu »Nova kolišča na Ljubljanskem barju« v zadnjih letih več ali manj slučajno odkrite nove naselbine na Barju, ki se nahajajo ob Blatni Brezovici in v bližini Preserja. Francè Starè poroča o treh prazgodovinskih grobovih iz Zasavja in v bližini Vintarjevca in Velike Kostrevnice. Vsi pripadajo ilirski dobi in imajo izredno zanimivo in dragoceno gradivo. V drugem članku, »Pomemben zaklad iz Vrhnike (Nauportus)«, objavlja depojsko najdbo dveh mečev, antičnega gladiusa, železne kose, trizoba in dvozoba. Najdba je izredno dragocena, posebno še zaradi bogato ornametiranih mečev in gladiusa. Časovno spada ta najdba v drugo polovico 1. stoletja pred n. št.

Poročila, ki zadevajo rimsko dobo, so pa podali R. Bratanič, ki poroča v dveh člankih o novih najdbah iz Ptuja, Jaroslav Šašel v enem poročilu o novem po naključju najdenem nagrobniku iz Emone, v drugem poročilu o prerezu severnih utrdb Emone, ki ga je ugotovil s pomočjo večje sonde, v tretjem pa o najdbah v Spodnji Hajdini na parceli 1076/2. Alojzij Bolta poroča prav tako v več člankih o novih najdbah v Celju. Tako v prvem poročila o rimskih in srednjeveških najdbah v Prešernovi ulici v Celju, kjer je poleg stavbnih objektov odkrito tudi bogato keramično gradivo predvsem iz srednjega veka, v drugem poročila o novem nagrobniku iz Celja, v tretjem pa o novi rimski keramični najdbi na Mariborski cesti v Celju. Poročilom rimske dobe pripada tudi članek F. Grafenauerja o rimskem grobu, ki je po naključju najden pri Skaručni.

Paola Korošec poroča v članku »Staroslovanski grob pri cerkvi sv. Petra v Ljubljani« o poskusnih raziskovanjih Arheološke sekcije leta 1953, ko je bil najden grob köttlaške kulturne skupine.

Večje število prikazov, kritik in ocen kakor tudi drugih poročil je napravilo večje število avtorjev. Stane Jesse je pa podal bibliografijo za leto 1952 in zamenjavo knjig.

Bregant Tatjana

Rad vojvodjanskih muzeja 1, Novi Sad 1952, 256 str., ter veliko število ilustracij.

Novo periodično glasilo, ki je izšlo leta 1953 za leto 1952, ima nalogo, da kot glasilo podaja rezultat znanstvenega, terenskega in muzejskega dela muzejev v Vojvodini.

Gradivo je razdeljeno na razprave, poročila in gradivo, zajema pa vse muzejske veje. Razdelimo ga pa lahko na posamezna področja, ki predstavljajo zaključene celote, kakor so arheologija, etnografija, zgodovina, umetnostna zgodovina ter članke in poročila s področja zaščite kulturnih spomenikov in konservacije. Poleg tega pa se nahajajo tudi članki, ki obravnavajo muzeološke probleme in knjižnice, statistike o obisku muzejev, bibliografijo, ocene in pregled literature. Zanimivo pa je, da je zelo malo člankov, ki bi obravnavali prirodozlovne vede, čeprav je glasilo namenjeno prav tako tudi tem vedam.

Najbogatejše je zastopana arheologija, ki zajema vse veje od prazgodovine do zgodnjega srednjega veka. V glavnem imamo največ poročil o raziskovanjih in novih odkritjih, medtem ko je razprav manjše število.